

verb reflexiu amb complement acusatiu es pot veure en JOANOT MARTORELL, *Tirant lo Blanch* (ed. J. M. DE CAPDEVILA, I, 65): «Despullà's les sues robes», i poc després: «Així com io em despulle aquestes vestidures reals». Quant a l'ús impersonal d'*habere* (pàg. 82), cal recordar, vora els girs espanyol *hay* (< *ha y*) i francès *il y a* (< *il i a < i a o a i*), la forma catalana *hi ha*. — Problemàtic és l'origen de la locució *diu que*, freqüent en el català antic i en el modern. Cf. EIXIMENIS, *Dotzè del Crestià*, cap. 431 (= *Contes i faules*, pàgina 87): «Diu aquí que manà que lo coc de la reina fos tantost penjat». Hom podria relacionar-la amb l'ús impersonal del verb *inquit* (pàg. 96), i aleshores es tractaria d'una mera coincidència; o bé, considerar-la com a supervivència de *dicatur*, com Hanssen suposava de la forma espanyola *diz que*; però tal vegada podria explicar-se, el mateix que aquesta, com a continuació de la forma activa *dicit*, freqüent en el llatí medieval com a equivalent de *dicatur* (pàg. 144).

b) TEMPS I MODOES. No cal dir que l'ús de certes formes temporals, com el present històric (pàg. 200), l'imperfet de cortesia (pàg. 231) o el futur volitiu (pàg. 293), és vàlid en català, com en les altres llengües romàniques. Més curiosa és en el català del Renaixement la construcció, que encara manté l'italià, de la pròtasi en futur en les oracions condicionals (pàg. 219). Un capítol està dedicat a la transició dels temps d'indicatiu a les llengües romàniques (pàgs. 381-387). Fóra ociós observar que el futur simple i el mode condicional són formacions perifràstiques (sobre el model *amare habeo* i *amare habebam*, pàgs. 304 ss.), visibles sobretot en els textos medievals. Cf. EIXIMENIS, *Terç del Crestià*, cap. 672 (= *Contes i faules*, pàg. 141): «menjar-li-han vermes la cara, e els diables portar-se-n'han sa ànima». Bellament explicada està la perífrasi *ire* amb infinitiu (pàgs. 314-317), heretada per les llengües romàniques, fins a la seva estilització, encara que en accepcions distintes, en el francès (*il va mourir* 'morirà', el reto-romànic (*veng a vegnir* 'aniré') i en el català, on ha passat a ésser la forma més usual del pretèrit perfet (tipus *vaig anar*). Notem, encara, que el subjuntiu desideratiu reforçat amb la partícula *o si* (pàg. 469), no rar en els poetes des de Virgili, encara que absent del llatí arcaic i del clàssic, va gaudir i gaudeix encara en català d'una ampla acceptació. Cf. GUERAU DE LIOST, *Somnis*, IX, 14-15: «oh si amb una elegia / poguessis tu mateix eternitzar-te!»

Acompanyen els dos volums que comentem uns índexs copiosos de paraules i d'autors clàssics; al més recent s'hi han afegit encara, plausiblement, uns índexs de conceptes i d'escriptors romànics. La presentació és atractiva, més aviat escasses les faltes d'impremta o les negligències (entre aquestes, en una cita de la pàg. 97¹⁴ diu «pàgina» per versicle). Es tracta, en suma, d'una obra madurada en molts anys de treball, imprescindible per als filòlegs en general.

Miquel Dolç

PIERRE GROULT: *La formation des langues romanes*. Tournai-Paris, Casterman, 1947. 228 pàgs. (Collection «Lovanium»).

El Prof. Pierre Groult, de la Universitat de Lovaina, ha publicat, dins la col·lecció de cultura general «Lovanium», un volum dedicat a la formació de les llengües romàniques. El seu títol recorda el de dues conegudes obres

dels Srs. W. von Wartburg — *Die Entstehung der romanischen Völker* — i H. Meier — *Die Entstehung der romanischen Sprachen und Nationen* —, però l'explícita declaració que aquest treball no està destinat als lingüistes, ens indica ben clar que la intenció amb què ha estat redactat és del tot divergent de la d'aquells dos.

L'autor voldria que el seu llibre projectés un raig de llum sobre les llengües romàniques, mostrés l'interès de llur estudi i suscités en el lector el desig d'apropar-s'hi. Per tal d'aconseguir-ho escriu, sota uns títols suggestius, una sèrie de capítols que agrupa en tres parts, on sap aliar de bella manera l'exactitud i la precisió científica amb la gràcia de l'exposició i l'interès d'un estil ple d'imatges i de comparacions modernes. El seu propòsit, doncs, d'atraure els no tècnics vers els problemes que la formació i l'estructura de les llengües romàniques plantegen resulta evidentment reeixit.

El Sr. Groult, però, ha simplificat potser excessivament la seva exposició en concentrar l'atenció — sense arribar a oblidar el conjunt de la Romània, principalment en l'aspecte històric — sobre les tres llengües més importants: la italiana, la francesa i l'espanyola. Això és causa d'errades i inadvertències que l'autor no ha pogut evitar. Assenyalem, per exemple, les afirmacions que no queden restes de *k* (cè, i) en les llengües romàniques (i el sard?); que les tòniques evolucionen diferentment segons siguin lliures o travades (en tota la Romània?), que l'occità i el català no difonguen en absolut (ni davant yod?), que a Espanya no hi ha nasalització (i a Andalusia?), que les llengües romàniques no han pogut suportar mai formes com *ponre* (ni en dialectes?), que la transformació en prefix de l'adverbi *INDĒ*, en la composició dels verbs, és una particularitat del francès (i el cat.-occ. *emmenar*, *emportar*?), que l'ús de *pas* és també particular del francès (i el català i l'occità?), etc.¹

De no haver oblidat voluntàriament les altres llengües, el Sr. Groult, en tractar de l'article, hauria pogut també anotar l'existència, en català i en occità, d'un article personal, i en contrastar la riquesa de sufixos diminutius italians — *povertino*, *povertello*, *povertetto* — davant el poc usat fr. *pauvret*, hauria potser pogut aduir almenys les formes catalanes *pobret*, *pobric*, *pobrissó*, *pobrissell*.

El mapa de la Romània que encapçala el llibre ofereix la particularitat d'assenyalar dues llengües per a la Península Itàlica — l'italià del nord i l'italià del centre-sud —, mentre que el sard no hi és indicat, tot i que en el text hi és feta referència i hi és comptat com una llengua.

La formation des langues romanes és, malgrat les observacions que ens hem atrevit a fer, un excellent llibret. Esperem que el seu autor el sabrà alliberar, en una futura edició, de les petites imperfeccions inevitables en un assaig d'aquesta mena, i que amb això destacaran encara més les lloables qualitats de què avui apareix ja ornat.

R. A. i S.

1. Entre les errades purament mecàniques anotem el fet de donar esp. *pesca* com a equivalent d'it. *pesca*, fr. *pêche* (<PERSICA).